

گه مهي ئيستيتيكا له نيوان دهقي خووالي و بيانيدا

(غهريزه ي دراما)

يوسف عوسمان حمهد

تايبه تي خوئی ههيه بو دروست كردنی ئيستاتیکا لای بينه ر که هه موی گيرانه وهی ميژووی بيردانی ههسته وه ره بالا يه کانی مرؤفه به په يوه ست بوون به سروشت، کاتيک تاک چيژه کانی ئينتماي دهقيک دهبيت هه مان ئينتمايه بو سه رچاوه ي رووداوی دهقه که له ناو ميلله تيک و نيشتمان نيکدا، واته خه سلته ته کانی خو شه ويستي نيشتمان و خاک و نه ته وه يي که سيک به ئاستي پله ي چيژ و هر گرتن به ستراوه ته وه. بو يه دهقه کان زاده ي بيري ههستي رووداويکن که به سه ر کومه له که سيک و نه ته وه يه ک هاتووه، به لام ئالوگور کردن له وه دهقه شانوييه دا، گه مهي ستاتيکا دور ده بيني، چونکه ئيستاتیکا له هر دهقيکی شانوييدا، سي کوله گهي سه ره کی هه يه:

يه گه م: وه رگرتن واته قه بوول کردني هه موو فيگه رو فه زاو ناوه روکی دهقه که و تيرامان له به رامبه ري بو گه ران به دوای چيژه کان.

دووهم: تيگه يشتن واته حالي بوون و به يه ک گه يشتن عه قلی دهق و عه قلی بينه ر بو دروست کردني پرديکی به رده وام که وروژانديک له به رده م تاک دروست دهکات ئه وکاته تاک به دوای وه لامي وروژينه ره کان ده گه رپيت و ده يه وييت خوئی ته وزيف بکات له ناو دهقه شانوييه که هزره مه له بکات له ناو فه زای دهقه که.

چه مکی گه رانه وه بو سروشت پيکه اته ي دهقيکه که حاله تيکی دهرووني بو ميتودي عه قل دروست دهکات که به چاوی راسته قينه جوانکاری نه زه لي سروشت ببينيت، سايکولوزيسته کانی که سايه تي ده لين، بينيني شته جوانه کان و بيستني ئاوازه به جو شه کان له ههسته وه ره بالا يه کانه وه سه رچاوه ده گرن که هه ردوو ههسته وه ره کان پيروه ري سه ره کی دهقه ئيستاتیکا ييه کان له سروشت. نه گه ر پيانو دايکی موسيqa بيت که هه موو ميلوده کانی تر له ژيتر په نجه کانی پيانو هاتبيته در، نه وا ئاوازه ره سه نه کانی سروشت ئيلهام به خشي رووحي پيانويه، واته هه موو دهقه کان له ده رباچه ي سروشته وه مه له وانی ده کن، بو يه تايبه تمه ندي هه يه له نيوان دهقه کان.

نه گه ر ههسته وه ره بالا يه کان سنوره کانی ئيستاتیکا ديار ي بکن، نه وا راره وي نه وه ههسته وه رانه ده گاته عه قلیه تي خودی تاک که چه ند بير کردنه وه يه کی رها کار ده کاته سه ر بپياردان له سه ر خودی جوانی دهق، چونکه پيکه اته ي عه قلی تاک پابه نده به سنوره کانی که سايه تي و روشنبيري و ئاستي زيره کی و باری دهرووني و تيگه يشتن له کولتوروو راده ي چيژ و هر گرتن له سروشته کانه وه، واته راده ي چيژي ئيستاتیکا له سه ره تاوه به ستراوه ته وه به خودی که سايه تي تاک و بپياردان له سه ر ئاستي پله ي دهقي سه رکه وتوو و دهقي نه م. به مجوره بو مان ده رده که وييت هه رده قيک خه سلته تيکی

ناراسته و خو واته دهقی بیانی له ریځای ئەم بازنه یه وه چیژتیکی خو مالی دروست دهکات.

له گواستنه وهی دهقیکی شانوییدا خهسله تی ئیستاتیکی داواکراو یا دیاریکراو، ناتوانریت ریک پیناسه بکریت وهک هاوکیشهی ماتاتیکی، چونکه گواستنه وهی هیله کانی هونه ری سه رکه و توو به گویره ی ههست و ئیدراکی ئەو که سه پیوه ری ئیستاتیکی دهکریت، واته پیوه ری ههست کردن به سایکو- ئیستاتیکی هونه ر له که سیکه وه بو که سیتی تر دهگوړیت به پیتی پیوه ری (ههسته وهره بالا یه کان و روشنبیری و که سیتی و ژینگه و زبره کی و تیگه یشتنی) ئەو که سه .

(هۆلز) دهلی غه ریزه ی ناشکر کردن له دهق، واته چه زکردن له زانین و تیگه یشتن بو ته و اوکردنی ره هه ندی ئیستاتیکی که به پیتی په روه رده ی هونه ری ئەو که سه و له گه ل هه موو غه ریزه کانی تر جیا وازه ههستی جوانکاری دووریه کی میکانیکی که سایه تیه . چیژی هونه ری دروست دهکات جگه له چیژ وهرگرتن ههستی ئیستاتیکی له دهقی شانوی گوژرا ودا خهسله تیکی جیاکرا ویه له ههسته وهره بالا یه کانی مروث، ماوه ی نیوان کاره هونه ریه کانی دهق و لیکدانه وهی له روانگی بینین و بیستندا له زه مه نی چیژ وهرگرتن ههستی ئیستاتیکی دروست ده بیت. ❖

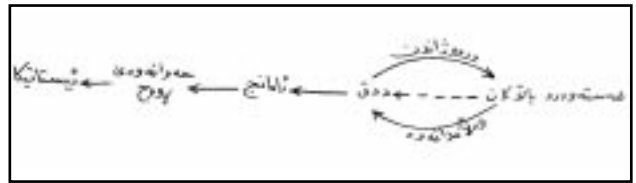
سه رچاوه کان

.....

- ۱- جورج سانتیانا. الأحساس بالجمال. ترجمة د. محمد مصطفى بدوي. القاهرة.
- ۲- جون راندال، التكوين الجمالي للفن. ترجمة محمد خيري، القاهرة، دار المعارف، ۱۹۸۳.
- ۳- ماري أندرسون. علم النفس الجمالي، ترجمة قاسم عبود، دمشق، ۱۹۸۶.
- ۴- نامانج عوسمان همه د، لیکدانه وهی سایکولوژیا بو ئیستاتیکی، رامان، ژ ۳۹، ۱۹۹۹.

سپیه م: شیکردنه وه واته گه ران به دوا ی ئیستاتیکی له دهق ئەمه ش شیکردنه وه و رافه کردنی نامانج پیکاندنی دهقه که یه، یان له کوژتاییدا هه موو ئەو نامانجه که ته رح کراوه، گه یشتوته مه بهست و دۆزینه وهی جیا وازی له نیوان دوو کرداری هاتنه ژوو ره وهی بینه ر بو هۆلی نمایش و چوونه دهره وهی له هۆله که، ئایا هیچ گوژانیکی دهره وونی و مه عریفی روویدا وه واته هه لچوون له ناخی بینه ر دروست بووه .

له سایکو- ئارتدا ئەم سهی کرداره به ئەهسته مولوژیا ی شانوی داده نریت بو هه لسه نگاندنی پله ی ئیستاتیکی له دهقیکی شانوییدا.

کاتیکی کاریک له دهقیکی شانوی بیانی دهکریت به مۆرک و خهسله تی نه ته وه یه کی تر پیشکه ش دهکریت، رهنگه دیسپلینی کاره که ئەوه دهخواری به هه مان کات و شوین و فهزای جلو به رگ و شانوی ناوی ئەکته ر دوو باره بکریته وه، به لام چون کرداری ئیستاتیکی دهگوازیته وه بو بینه ر؟ ئەو گه مه یه دهره یته ر ئەنجامی ده دات و ده توانیت جوړی وروژانده کان زیاد بکات به مه ش زۆرتین وه لامی دهست ده که ویت له به رامبه ر مه عریفه ی ههسته وهره بالا یه کانی تاکدا. واته دهره یته ر ده توانیت ئەو غه ریزه یه دروست بکات له کامل بوونی دهقدا کاتیکی دهره یته ر دهقی نووسه ریک دهست نیشان دهکات ئەو میکانیزمه به پیتی لیکدانه وهی سایکولوژی دهره یته ر دهقی ئەو نووسه ره هه لده بژیریت که له گه ل په وتی بیروبوچوون و تیفکرینی ئەو دهگوځی یان دهقه که به شیکه له نهیته ی، دهره یته ر ده یه وئ له ریځای هه لبژاردنی ئەو دهقه وه ئەو نهیته یه ناشکرا بکات و له باره چه پاندراره کان رزگاری بیت. بو یه له کایه کی مه عریفه دا دهره یته ر مامه له له گه ل ئەو دهقه دا دهکات هه لیده سووړین و له نیوان نووسه ری دهقی شانوی و دهره یته ر بالا دهستی و چوستی و زبره کی ئەکته ر گه مه دهکات له چون په زامه ندی دهره یته ر به دهست دهه یته ی و ئەو جووله یه دهکات که له میشکی دهره یته ر دایه ئەو ناتوانیت وه سفی بکات و به هه مان شیوه ش مامه له له گه ل روودا وه کانی دهقه که دهکات و به هه رسیکیان (نووسه رو دهره یته رو ئەکته ر) بازنه ی شانوی پیک دهه یته ن که پیتی دهوتریت غه ریزه ی دراما. که پیک هاتوه له سینوگرافیا و موسیقا و دیکوړو ئیکسسوارو رووناکی و کو مباس و هیل و رهنگ و جووله ... که هه ر هه موویان چه که ره ی ئیستاتیکی لای بینه ر دروست ده که ن به شیوه یه کی راسته و خو یان